

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра

з теми «ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ГРАМАТИЧНИХ
КАТЕГОРІЙ ІМЕННИКА»

Виконала: студентка 2 курсу, РО1-М18 групи

Спеціальності 013 Початкова освіта

Бордюжан Анастасія Миколаївна

Керівник: Гудима Н.В., кандидат філологічних
наук, доцент

Рецензент: Гордійчук М.С., кандидат
педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
1.1. Поняття інформаційних технологій навчання.....	11
1.2. Педагогічні завдання, засоби та методи інформаційних технологій навчання в початковій школі.....	17
1.3. Інформаційна культура вчителя початкових класів.....	19
РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІМЕННИКА	
2.1. Лінгводидактичні та методичні особливості вивчення іменника в початкових класах.....	29
2.2. Система вправ і завдань з використанням інформаційних технологій навчання в процесі вивчення граматичних категорій іменника.....	32
2.2.1. Формування загального поняття про іменник.....	34
2.2.2. Граматична категорія роду.....	36
2.2.3. Граматична категорія числа.....	39
2.2.4. Граматична категорія відмінку.....	44
2.3. Мультимедіа на уроках української мови в початкових класах.....	49
2.4. Проектна діяльність на уроках української мови в початкових класах.....	54
2.5. Організація, зміст і перевірка ефективності експериментального дослідження.....	60
2.5.1. Завдання і методика експерименту.....	60
2.5.2. Хід педагогічного експерименту.....	62
2.5.3. Результати експериментального навчання.....	62
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ДОДАТКИ	78
Додаток 1 (Особливості традиційної та інноваційної педагогіки).....	78
Додаток 2 (Орієнтовна схема проведення уроку з використанням інформаційних технологій навчання).....	79
Додаток 3 (Типи презентацій).....	81
Додаток 4 (План-конспект уроку «Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній»).....	82
Додаток 5 (План-конспект підсумкового уроку за темою «Іменник»).....	83
Додаток 6 (План-конспект підсумкового уроку за темою «Іменник»).....	95
Додаток 7 (Планування реалізації проекту).....	106
Додаток 8 (Форма оцінювання).....	110

ВСТУП

Бурхливий розвиток нових інформаційних технологій і впровадження їх на Україні останні роки наклали певний відбиток на розвиток особистості сучасної дитини. Потужний потік нової інформації, реклами, застосування комп'ютерних технологій у телебаченні, поширення ігрових приставок, електронних іграшок і комп'ютерів дуже впливають на виховання дитини і сприйняття нею навколишнього світу. Істотно змінюється й характер її улюбленої практичної діяльності – гри, змінюються його улюблені герої й захоплення.

Інноваційні педагогічні технології стають типовим явищем освітянської практики, а готовність до їх застосування – вимогою до усіх педагогів. Актуальність цього питання обумовлюється змістом сучасної реформи загальноосвітньої школи. Педагогічна технологія має стати інструментом, за допомогою якого вчителі могли б точно визначати шляхи реалізації психолого-педагогічних та методичних знань, отримати нові знання в процесі навчання і виховання.

Інформаційні технології на уроках в початковій школі не просте випробування і для вчителя. По-перше, воно вимагає певного рівня обізнаності педагога в можливостях комп'ютера. Активна індивідуальна робота учнів вимагає від педагога значної уваги й організованості з контролю за результатами такої діяльності та відповідної організації навчального процесу. Урок з використанням комп'ютерів не є полегшенням для вчителя, але надзвичайно важливо, що ефективність такого уроку значно перевищує звичайний. У багатьох дослідженнях (М. Жалдак, О. Пометун, О. Шувалова, І. Зимня, А. Хуторський та ін.) проблема взаємодії особистості з інформаційним середовищем розглядається як проблема інформаційної культури, яка є однією з головних критеріїв, що безпосередньо впливає на професійний рівень учителя.

Теоретичну основу роботи становлять досягнення педагогіки та психології, результати сучасних міждисциплінарних досліджень

(філософських, психологічних, педагогічних, інформаційних), положення сучасної психолого-педагогічної науки про розвиток як основний спосіб існування людини в процесі різних форм взаємодії (Б. Бітінас, Л. Виготський, Г. Костюк, С. Рубінштейн та ін.); системно-структурний підхід до аналізу педагогічних явищ (П. Анохін, Т. Ільїна, А. Лігоцький та ін.); активність учня як суб'єкта в процесі навчання і виховання (О. Киричук, В. Лозова та ін.); сучасні концепції навчання, а також інформатизацію освіти та підготовку педагогів до використання інформаційних технологій (Б. Гершунський, М. Жалдак, А. Єршов, Ю. Машбиць та ін.).

Дослідженням шляхів підвищення ефективності навчання української мови займаються багато вчених. Зокрема, М. Вашуленко, І. Гудзик, О. Горошкіна, Т. Донченко, С. Караман, В. Мельничайко, С. Омельчук, Л. Паламар, М. Пентиліук, К. Плиско, Л. Рожило, Л. Скуратівський, І. Хом'як, І. Ніколаєнко, І. Мізюк, Н. Пастушенко та ін. визначили вимоги до сучасного уроку української мови, методи й прийоми, які підвищують ефективність роботи учнів на аспектних уроках, засоби підвищення ефективності уроків мовленнєвого розвитку, методи роботи з обдарованими учнями, принципи організації навчання української мови в школах нового типу. Проте, як показує практика навчання, реальний рівень знань учнів з української мови після закінчення початкової школи являється недостатнім. Тому одним із шляхів можливого покращення навчального процесу на уроках української мови в початкових класах, на нашу думку, є використання інформаційних технологій навчання.

Розробкою і впровадженням в освітній процес нових інформаційних технологій активно займаються такі дослідники, як Е. Полат, Е. Дмитреєва, С. Новиков, Т. Полілову, Л. Цветкова та ін. Питанням застосування інформаційних технологій у початковій школі присвячені праці Н. Апатової, Л. Бабенко, Л. Білоусової, С. Бешенкова, Я. Глинського, В. Заварикіна, І. Зарецької та ін., які обґрунтовують доцільність

застосування інформаційних технологій для посилення ефективності процесу навчання. Проблеми розвитку й застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті загалом та в початковій школі зокрема, розглядалися на рівні Інституту ЮНЕСКО з інформаційних технологій в освіті і знайшли своє відображення у доповіді голови Комісії ЮНЕСКО з питань освіти Жака Делора. Ці ідеї пронизують усі документи Болонського процесу з питань розвитку вищої освіти в Європейському освітньому просторі.

У той час деякі аспекти використання інформаційних технологій навчання в початкових класах потребують подальших досліджень. Це стосується психологічних передумов використання інформаційних технологій навчання в процесі вивчення української мови молодшими школярами, умов вибору та функціонування інформаційних технологій навчання, організації процесу навчання української мови з їх використанням. Значний навчальний потенціал і недостатня розробка вказаних аспектів використання інформаційних технологій навчання в процесі вивчення української мови учнями молодшого шкільного віку, відсутність цілісної концепції формування навичок і вмінь українського мовлення в початкових класах із використанням новітніх технологій навчання зумовили **актуальність** теми нашого дослідження.

Мета роботи – з'ясувати суть і значення теоретичних та методологічних основ використання нових інформаційних технологій в освітньому процесі, виявити дидактичні можливості інформаційної технології у навчанні української мови в початкових класах, зокрема, в процесі вивчення граматичних категорій іменника та експериментально перевірити запропоновану методику.

Робоча гіпотеза дослідження: якщо ефективно використовувати нові інформаційні технології на уроках української мови в початкових класах, то це сприятиме підвищенню мотивації вивчення української мови й

удосконаленню знань молодших школярів та формуванню їхньої пізнавальної активності.

Відповідно до мети, визначено такі **завдання дослідження**:

1) здійснити теоретичний аналіз наукових джерел (психологічних, педагогічних, лінгвістичних, дидактичних) із досліджуваної проблеми;

2) проаналізувати стан роботи з впровадження інформаційних технологій у початкових класах;

3) розробити систему вправ і завдань, спрямованих на формування в учнів 1-4 класів умінь і навичок доцільного використання інформаційних технологій під час вивчення української мови;

4) на основі експериментального дослідження виявити і дослідити особливості використання нових інформаційних технологій на уроках української мови в початкових класах у процесі вивчення граматичних категорій іменника.

Об'єктом дослідження є навчально-виховний процес у закладі загальної середньої освіти.

Предметом дослідження є нові інформаційні технології навчання української мови.

Організація дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі Кам'янець-Подільського навчально-виховного комплексу №14 у складі спеціалізованої загальноосвітньої школи I ступеня з поглибленим вивченням англійської мови та гімназії Хмельницької області (основний і контрольний клас). У ньому брали участь учні третіх класів (в основному класі 32 учня, у контрольному – 33).

Основними методами дослідження стали: теоретичний аналіз наукових джерел (психологічних, педагогічних, лінгвістичних, дидактичних) із досліджуваної проблеми; аналіз, порівняння, узагальнення та систематизація емпіричних і теоретичних даних; метод спостереження, вивчення та узагальнення передового досвіду вчителів-практиків; бесіди з учнями (для виявлення зацікавленості у виконанні завдань за допомогою

технічних засобів). Основним був педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний). Під час експериментальної роботи використовувалися методи статистичної обробки даних спостереження та експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що комплексно проаналізовано використання нових інформаційних технологій у теоретичному та методологічному аспектах, що дало змогу визначити вміння і навички учнів щодо роботи з технічними засобами на уроках української мови в початковій школі. Розроблено систему вправ і завдань з використанням інформаційних технологій у процесі вивчення іменника в початкових класах.

Теоретичне значення. Результати роботи допоможуть у розробці питань теорії сучасних освітніх педагогічних технологій, зокрема інформаційних у початковій школі в методиці викладання української мови.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані для вивчення дидактичних можливостей інформаційних технологій у навчанні української мови, в методиці викладання української мови в початкових класах (зокрема, при складанні планів-конспектів уроків і розробки позакласних заходів), вишівських курсах зазначеної проблематики, для написання студентських курсових, бакалаврських і магістерських робіт.

Апробація роботи. Основні положення і результати представлено на всеукраїнській інтернет-конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» із доповіддю «Інформаційні технології навчання як засіб формування у молодших школярів граматичних категорій іменника» (25 жовтня 2018 року, м. Кам'янець-Подільський); II регіональній науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» із доповіддю «Застосування інформаційних технологій навчання під час ознайомлення учнів із іменником у 2 класі» (16-17 березня 2019 року, м. Кам'янець-Подільський);

III всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» із доповіддю «Формування у молодших школярів граматичного поняття «Іменник» (21-22 березня 2019 року, м. Кам'янець-Подільський); науково-практичній інтернет-конференції молодих науковців та студентів «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» із доповіддю «Технології формування вмінь молодших школярів використовувати іменники у мовленні з урахуванням їх функціонального призначення» (2019 рік, м. Івано-Франківськ, м. Бердянськ, м. Вінниця, м. Кам'янець-Подільський, м. Київ, м. Кропивницький, м. Мукачево, м. Полтава, м. Умань, м. Херсон); V міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» із доповіддю «Формування граматичної категорії числа іменників в учнів початкової школи засобами інформаційних технологій навчання» (17-18 квітня 2019 року, м. Кам'янець-Подільський); III міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» із доповіддю «Формування в молодших школярів граматичної категорії роду іменників засобами інформаційних технологій навчання» (17-18 квітня 2019 року, м. Вінниця); науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2018-2019 навчальному році із доповіддю «Інформаційні технології навчання як засіб формування граматичних категорій іменника» (24-25 квітня 2019 року, м. Кам'янець-Подільський); III всеукраїнській науково-практичній конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії» із доповіддю «Наступність у формуванні вмінь старших дошкільників і молодших школярів використовувати іменники у мовленні з урахуванням їх функціонального призначення» (23-24 жовтня 2019 року, м. Кам'янець-Подільський); всеукраїнській інтернет-конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» із доповіддю «Технології

формування морфологічних умінь молодших школярів на уроках української мови» (24-25 жовтня 2019 року, м. Кам'янець-Подільський).

Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2018-2019 рр.). Опубліковано статтю «Мультимедійні технології на уроках української мови як засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Випуск 15, 2019 рік).

Обсяг і структура дослідження: робота складається зі вступу, основної частини, що має два розділи, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 111 с., основна частина – 77 с.

Зміст роботи. У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, гіпотезу і завдання, об'єкт і предмет наукових спостережень, методи вивчення матеріалу, новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі** «Теоретичні засади використання інформаційних технологій в освітньому процесі початкової школи» висвітлюються загальні питання інформаційних технологій, а також психолого-педагогічні та методичні аспекти.

Другий розділ «Інформаційні технології на уроках української мови в початкових класах у процесі вивчення іменника» охоплює п'ять підрозділів. Завдання цього розділу – дослідити використання інформаційних технологій на уроках української мови в початкових класах, пояснити та обґрунтувати результати експериментального дослідження, подати методичні рекомендації виявлення можливостей учителів й учнів початкових класів під час упровадження інформаційних технологій на уроках української мови. У **висновках** підбито підсумки здійсненого теоретичного й емпіричного дослідження.

ВИСНОВКИ

ІТ навчання – це сукупність методів, засобів, прийомів, що забезпечують пошук, збирання, зберігання, опрацювання, подання та передання інформації між людьми.

Сучасність пред'являє високі вимоги до навчального процесу. Обсяги інформації ростуть і часто рутинні способи її передачі, збереження й обробки є неефективними. Використання ІТ навчання розкриває величезні можливості комп'ютера як засобу навчання, який має багато переваг над традиційними методами навчання: робить позитивний вплив на учнів, сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності, розвиває незалежність, самостійність, критичне мислення.

Нові ІТ навчання дають змогу вчителю для досягнення дидактичної мети застосовувати як окремі види навчальної роботи, так і будь-який їхній набір, тобто спроектувати навчальне середовище. Орієнтовані на вчителя інструментальні засоби дозволяють йому оперативно поновлювати зміст навчальних і контрольних програм відповідно до появи нових знань і технологій. Учитель одержує додаткову змогу для підтримки і спрямування розвитку особистості учня, творчого пошуку й організації їхньої спільної роботи.

Установлено, що ІТ навчання беруть на себе дуже велику частину рутинної, тривалої для вчителя роботи, вивільняючи йому тим самим час для творчої роботи. Технічні засоби використовуються як допоміжні для ефективного розв'язання системи дидактичних завдань. Вони можуть бути засобами, на які покладено вирішення окремих дидактичних завдань при збереженні загальної структури, мети і завдань навчання.

Рівень розвитку учнів початкових класів дозволяє використання новітніх ІТ у процесі навчання української мови.

Зазначено, що доцільність використання технічних засобів навчання на уроках української мови визначено за такими критеріями: вони повинні сприяти підвищенню продуктивної праці та ефективності навчального

процесу, забезпечувати постійне підвищення правильності навчальних дій учнів, підвищувати інтерес до навчання, забезпечувати контроль за діями усіх учнів.

Проведено аналіз науково-методичної літератури з проблеми з метою визначення теоретичних основ використання ІТ навчання. У ході дослідження було з'ясовано, що сьогодні використання технічних засобів навчання знаходить усе більше застосування у навчальному процесі.

Ефективність і доцільність використання ІТ навчання підтверджується результатами формувального експерименту, які свідчать про те, що учні експериментального класу, порівняно з учнями контрольного, за відведений програмою час оволоділи більшим обсягом знань за допомогою технічних засобів. Отже, експериментальне навчання за допомогою комп'ютера за розробленою нами методикою, як показали його результати, забезпечило системне і свідоме формування необхідних знань, умінь і навичок.

Запропоновано система вправ і завдань з використанням ІТ навчання допомагає краще засвоїти вивчений матеріал, сприяє підвищенню якості знань молодших школярів, формує їхню пізнавальну активність. За допомогою технічних засобів учитель може застосовувати одночасно індивідуальну та групову роботу і при цьому бачити цілісну картину досягнень учнів від уроку до уроку. Вирішальним чинником успішного впровадження ІТ навчання у навчальний процес є готовність і здатність учителів оволодіти новими технологічними засобами і запропонувати нові методики навчання з використанням цих засобів.

У такий спосіб відповідно до підсумків дослідження, використання ІТ навчання в школі є ефективним: воно створило комфортні умови для проведення процесу навчання; сприяло підвищенню інформаційної культури учнів; змінило в позитивну сторону мотиви вивчення української мови.

У ході дослідження було зазначено, що сьогодні використання ІТ навчання знаходить усе більше застосування у навчальній діяльності. Це

обумовлено такими характерними рисами технічних засобів, як орієнтація на особистість учня, спрямованість на реалізацію особистісного і творчого потенціалу учнів.

Система розроблених вправ з використанням ІТ навчання на уроках української мови в початкових класах під час вивчення теми «Іменник» була апробована в практичному дослідженні, яке проводилося з учнями ЗОШ №5 з поглибленим вивченням інформатики в межах теми «Іменник». Проведене практичне дослідження показало, що загалом використання технічних засобів є ефективною інноваційною технологією, що значно підвищує рівень володіння навчальним матеріалом, внутрішню мотивацію учнів, рівень самостійності, а також забезпечує загальний інтелектуальний розвиток учнів.

У дипломній роботі представлена спроба показати й представити ефективність використання ІТ навчання. Проведене теоретичне й практичне дослідження дало визначені результати і намітило перспективи подальшого рішення практичних задач при навчанні української мови в початкових класах з використанням технічних засобів навчання.

Отже, використання ІТ навчання дає змогу створити на уроці природне середовище, допомагає розбудити творче начало в учнях, розвиває їхнє мислення і формує у них навички, необхідні для сучасного суспільства. При цьому змінюється парадигма навчання, більше уваги приділяється умінню самостійно здобувати знання в умовах дослідницької діяльності.

Організація навчальної діяльності з використанням ІТ навчання вимагає подальшого дослідження як у теоретичному, так і в практичному плані її використання у навчальному процесі з метою пошуку раціональних способів усунення існуючих труднощів, які є в методиці викладання української мови в початкових класах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адольф В.А. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя // Педагогика. 1998. №1. С. 72-75.
2. Бардакова Ю. Нова українська школа. Новий державний стандарт. Пам'ятка вчителя // Початкове навчання та виховання. 2018. № 13-15. С.34-44.
3. Баханов К. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя : Просвіта, 2004. 349 с.
4. Безрукова В.С. Словарь нового педагогического мышления. Екатеринбург : Альтернативная педагогика, 1996. 94 с.
5. Благоев М.Б. Формирование готовности студентов к использованию информационных технологий в педагогической деятельности: дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Саратов, 2004. 152 с.
6. Бовтенко М.А. Компьютерная лингводидактика: учебное пособие. М. : Флинта, наука, 2005. 216 с.
7. Василенко Н.В. Интеграция знаний на основе использования новых информационных технологий в общеобразовательной школе : дис. канд. пед. наук. С-Пб., 2001. 202 с.
8. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів [за наук. ред. М.С. Вашуленка]. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
9. Вашуленко М.С., Вашуленко О.В. Буквар : підруч. для 1 кл. загальноосвітн. навч. закл. К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. 152 с.
10. Вашуленко М.С., Дубовик С.Г. Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосвітн. навч. закл. укр. мовою. К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. 180 с.

11. Вашуленко М.С., Мельничайко О.І., Васильківська Н.А. Українська мова : підруч. для 3 кл. загальноосвітн. навч. закл. укр. мовою [за ред. М.С. Вашуленка]. К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. 192 с.
12. Вашуленко М.С. Дубовик С.Г., Мельничайко О.І., Скуратівський Л.В. Рідна мова : підруч. для 4 кл. [за ред. М.С. Вашуленка]. К. : Освіта, 2004. 128 с.
13. Везиров Т.Г. Теория и практика использования информационных и коммуникационных технологий у педагогическом образовании : дис. д-ра пед. наук: 13.00.08. Ставрополь, 2001. 310 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел]. К. ; Ірпінь : ВТФ Перун, 2005. 1728 с.
15. Волкова І. Інтегровані уроки в початковій школі // Початкова школа. 2000. №1. С. 28-31.
16. Волкова Т.В. Використання завдань-проектів для формування інформаційної культури учнів на уроках країнознавства // Іноземні мови. 2004. №3. С. 6-8.
17. Вусик Г.Л. Використання методу проекту у розвитку інтелектуальних і творчих здібностей студентів студентів // Культура народів Причорномор'я. 2007. №110. Т. 1. С. 97-100.
18. Героц Г.А. Информационная культура современного педагога: дис. канд. филос. наук: 22.00.06. Екатеринбург, 1995. 127 с.
19. Грешнікова Н.М. Використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках української мови та літератури. [Електронний ресурс]. Режим доступу http://1slovo.ucoz.com/load/majster_klas_quot_vprovadzhenja_komp_39_ju_ternikh_i_multimedijnikh_tekhnologij_na_urokakh_ukrajinskoji_movi_i_literaturi_zarubizhnoji_literaturi_quot/1-1-0-8.
20. Грищенко А.П. Сучасна українська літературна мова : Підручник / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ та ін.; За ред. А.П. Грищенка. 3-тє вид., допов. К. : Вища шк., 2002. 439 с.

21. Губар Н.В. Використання мультимедійних технологій як засобу розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи на уроках англійської мови // Вісник психології і педагогіки. [Електронний ресурс]: Збірник наук. праць / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. Вип. 7. К., 2012. Режим доступу до збірника : <http://www.psych.kiev.ua>.
22. Гурьева Л.Н. Психологические последствия компьютеризации: функциональный, ортогенетические и исторические аспекты // Вопросы психологии. 1993. №3. С. 5-16.
23. Давидович В.Е., Жданов Ю.А. Сущность культуры. Ростов-на-Дону, 1997. 284 с.
24. Данильчук Е.В. Методическая система формирования информационной культуры будущего педагога : автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.02. Волгоград, 2003. 40 с.
25. Данильчук Е.В. Методические предпосылки и сущностные характеристики информационной культуры педагога // Педагогика. 2003. №1. С. 65-74.
26. Диканская Н.Н. Формирование студентов педагогического факультета к использованию новых информационных технологий в профессиональной деятельности : дис. канд. пед. наук. Ставрополь, 2000. 178 с.
27. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. К. : Академвидав, 2004. 351 с.
28. Добудько А.В. профессиональная компетентность учителя в информационном обществе: структура, содержание, принципы формирования: дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Самара, 2000. 163 с.
29. Долбенко Т. Активізація пізнавальної діяльності підлітків: ігрові технології // Рідна школа. 2004. №10. С. 36–39.

30. Дорошенко С.І. Методика викладання української мови. К. : «Вища школа», 1992. 398 с.
31. Драголюб О.Ф. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Урок української мови у 3-му класі // Початкове навчання та виховання. 2019. № 6. С.12-15.
32. Дубко І.В. Вимоги до організації проектної діяльності в школі // Вісник КНЛУ. Серія : Педагогіка та психологія. Вип. 17. К. : Вид. центр КНЛУ, 2010. С. 75-83.
33. Ерасов Б.С. Социальная культурология: пособие для студентов вузов. М. : Аспект-пресс, 1994. 232 с.
34. Єгріна О.В. Сучасний урок і мультимедійні технології: досвід і перспектива // Комп'ютер у школі та сім'ї. 2008. №2 (66). 35 с.
35. Жалдак М.І. Формування інформаційної культури вчителя. [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://www.icfcst.kiev.au>.
36. Жидик Л.М. Правопис закінчень іменників жіночого роду на –а (-я) в орудному відмінку однини. Урок української мови в 4-му класі // Початкове навчання та виховання. 2018. № 34-36. С.33-36.
37. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. Укр. видання доктор. пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2003. 273 с.
38. Зайнутдинова Л.Х. Создание и применение электронных учебников (на примере общетехнических дисциплин). Астрахань : Изд-во ЦНЭП, 1999. 218 с.
39. Захарійчук М.Д., Науменко В.О. Буквар : підруч. для 1 кл. загальноосвітн. навч. закл. К. : Грамота, 2012. 176 с.
40. Захарійчук М.Д. Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосвітн. навч. закл. укр. мовою. К. : Грамота, 2012. 176 с.
41. Захарійчук М.Д., Мовчун А.І. Українська мова : підруч. для 3 кл. загальноосвітн. навч. закл. укр. мовою. К. : Грамота, 2013. 176 с.

42. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании. М. : Академия, 2003. 192 с.
43. Иванчук Л. Використання медіадидактики на компетентнісно зорієнтованому уроці в початкових класах // Початкова школа. 2018. №3. С.8-11.
44. Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі : Навчальний посібник / за заг.ред. Н.В. Гудими. Кам'янець-Подільський : Друк-сервіс, 2018. 168 с.
45. Каніщенко А.П. Лекційно-практичний курс із дисципліни «Методика навчання української мови в початковій школі» (розділи «Методика вивчення мовної теорії», «Методика розвитку усного та писемного зв'язного мовлення»). Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2016. 176 с.
46. Каніщенко А.П. Лекційно-практичний курс із дисципліни «Методика навчання української мови в початковій школі». Книга 2 (розділи «Методика навчання грамоти», «Методика літературного читання»). Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2016. 256 с.
47. Карабін О. Інформаційна культура студентів в контексті модернізації педагогічної освіти // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2005. №2. С. 149.
48. Казаков Ю.М. Педагогічні умови застосування медіа-освіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Луганськ, 2007. 20 с.
49. Киркевич О.С. Комп'ютер на уроці англійської мови. [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://teacherjournal.com.ua/shkola/anglijiska-mova-ta-literatura/1092-kompyuter-na-urocz-angljsko-movi.html>.
50. Книга вчителя початкової школи: довідкові матеріали для організації роботи вчителя / упоряд. Г.Древаль, А.Заїка. Х. : Торсінг плюс, 2006. 464 с.

51. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Захарчук З.О. Методика викладання української мови у початкових класах. Рівне : РДГУ, 2002. 113 с.
52. Когут О.І. Інноваційні технології навчання української мови та літератури: [навчальний посібник]. Тернопіль : Астон, 2005. 250 с.
53. Кодлюк Я.П. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх педагогів як пріоритет модернізації вищої освіти України // Професійні компетенції та компетентності вчителя: Матеріали регіонального науково-практичного семінару. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. 188 с.
54. Кочерга О. Психофізіологічні особливості діяльності учнів початкової школи // Іноземні мови в сучасній школі. 2013. №2. С. 24-28.
55. Кочетунова Н. Метод проектів у навчанні мови: теорія і практика // Інформаційні технології у навчанні мови. 2004. №11. С. 14-19.
56. Кушніренко А.Г., Леонов А.Г. Що таке Інтернет? Інформаційні і комунікаційні технології в освіті // Інформатика і освіта. К., 1998. № 5. 48 с.
57. Лебідь Н.М. Узагальнення за темою «Іменник». Урок української мови у 3-му класі // Початкове навчання та виховання. 2018. № 1-2. С.44-45.
58. Логвін В. Метод проектів в контексті сучасної освіти // Завуч. 2002. №26. 43 с.
59. Макаренко А.С. Педагогічна поема // Вибрані твори у 2-х т. Т. 2. К., 1950. 55 с.
60. Малафійк І.В. Дидактика : навчальний посібник. К. : Кондор, 2009. 406 с.
61. Марема О.І. Проектний підхід до управління навчальним закладом. Х. : «Основа», 2003. 80 с.
62. Маценко Н.В. Упровадження нового Державного стандарту початкової освіти. Роздуми вчителя пілотного класу Нової української школи // Початкове навчання та виховання. 2018. № 28-29. С.41-45.
63. Медюк І.В. Вправи на визначення роду іменників. Родові закінчення іменників. Урок української мови в 3-му класі // Початкове навчання та

виховання. 2019. № 7-9. С.48-52.

64. Мешкова О.М. Інформаційно-комунікаційні технології на уроках української мови в початкових класах у процесі вивчення граматичних категорій іменника // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Інноваційні технології навчання як головна передумова компетентнісного і світоглядного становлення особистості» (26 березня 2015 р.). Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута», 2015. С. 25-29.
65. Мешкова О.М. Мультимедійні технології на уроках української мови як засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів // Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Вип. XI. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друк-Сервіс», 2015. С. 125-128.
66. Морська Л.І. Інформаційні технології у навчанні іноземних мов: Навчальний посібник. Тернопіль : Астон, 2008. 321 с.
67. Морская Л.И. Методика формирования информационной культуры личности педагога // Профессиональная подготовка учителя: история, теория, практика. Пенза : ПГПУ им. В.Г. Белинского, 2005. 408 с.
68. Моря В.А. Аналіз прикметника та іменника як частин мови. Урок української мови в 3-му класі // Початкове навчання та виховання. 2019. № 7-9. С.45-48.
69. Моцик Р.В. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів використовувати персональний комп'ютер як засіб навчальної діяльності : монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2010. 224 с.
70. Нагорна Л.Г., Комаревцева Н.Р. Кроки до оновлення змісту уроків української мови // Початкове навчання та виховання. 2019. № 16-18. С.8-10.

71. Наумчук М.М. Уроки рідної мови в початковій школі. Тернопіль : ТДПУ, 1999. 131 с.
72. Нова українська школа : poradnik dla vchytel'ya / za zag.red. N.M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2018. 160 s.
73. Новикова Т.Д. Проектные технологии на уроках и во внеурочной деятельности // Народное образование. 2000. №7. С. 151-157.
74. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. К. : К.І.С., 2004. 112 с.
75. Овчнникова И.Г. Дидактические условия формирования информационной культуры школьников : дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Магнитогорск, 1996. 177 с.
76. Паламарчук О. Культурологічні проекти у профільній школі / О. Паламарчук. – 2005. – № 9-10. – С. 59-65.
77. Пахомова Н.Ю. Метод учебных проектов в образовательном учреждении: Пособие для учителей и студентов педагогических вузов. М. : АРКТИ, 2003. 112 с.
78. Перспективні освітні технології: Наук.-метод. посібник / за ред. Г.С. Сазоненко. К. : Гопак, 2000. С. 35-36.
79. Петрик О. Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу у мовно-мовленнєвій освіті молодших школярів // Початкова школа. 2019. №6. С. 39-43.
80. Пилипова В.М. Загальні підходи до проведення та використання інформаційних технологій. [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/zagalni--pidkhodi--do-provedennya--ta-vikoristanny.html>.
81. Потапова Р.К. Новые информационные технологии и лингвистика: Учеб. пособие. М. : Комкнига, 2005. 368 с.
82. Присяжнюк Н. Інтегровані уроки // Початкова школа. 1997. №2. С. 29-38.

83. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн.; За ред. О. Пометун. К. : А.С.К., 2004. 192 с.
84. Романюк С.З., Піц І.І. Методика викладання української мови в початкових класах. Семінарські заняття : Навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2012. 128 с.
85. Романюк С.З., Піц І.І. Практикум з методики навчання української мови навчання грамоти : навчально-методичний посібник. Чернівці-Вижниця : Черемош, 2014. 210 с.
86. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. К.: Абрис, 1997. 416 с.
87. Савченко О.Я. Зміст шкільної освіти на рубежі століть // Шлях освіти. 2000. №3. С. 5.
88. Серпухова І.Є. Цікава дидактика. Українська мова. 1-4 класи. Харків : Видавництво «Ранок», 2003. 304 с.
89. Сільчак І.В. Організаційно-методичні форми використання комп'ютера у початкових класах // Комп'ютер у школі та сім'ї. 2000. №3. С. 38.
90. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : Навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон, 2011. 267 с.
91. Телегина Э.Д., Гагай В.В. Особенности взаимосвязи творческого мышления зрительного восприятия у младших школьников // Вопросы психологии. 2003. №5. С. 47-55
92. Толковый словарь современной компьютерной лексики. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://comp.vslovar.org.ru>.
93. Федорчук В.В. Педагогічні технології в початковій школі : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2014. 268 с.

94. Федорчук Е.І. Сучасні педагогічні технології : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : «Абетка», 2006. 211 с.
95. Фетискин М.П. Психоемоциональное обеспечение компьютерного обучения // Психологические проблемы применения ЭВМ в процес се обучения: Сборник трудов. М., 1990. С. 78-92.
96. Фіцула М.М. Педагогіка: Посібник. К. : Видавничий центр «Академія», 2002. 567 с.
97. Фоміних Н.Ю. Дидактичні можливості ІКТ щодо формування комунікативної компетенції учнів // Горизонты образования. №1 (31). 2011. С. 74-79.
98. Цимбал О.М. Учнівські проекти – ефективний засіб навчання громадянській освіті // Права людини – громадянська освіта: Бюлетень Харківської правозахисної групи. 2006. №18 (418). С. 4-6.
99. Чепіль М.М., Дудник Н.З. Педагогічні технології : навчальний посібник. К. : Академвидав, 2012. 222 с.
100. Чечель И.Д. Метод проектов, или Попытка збавить учителя от обязанностей всезнающего оракула // Директор школы. 1998. №3. С. 11-16.
101. Шампанер Г.М. Педагогические основы создания и использования технологи мультимедия в образовательном процессе : дисс. канд. пед. наук: 13.00.08. Барнаул, 2000. 169 с.
102. Шейко Г.К. Інноваційні методи роботи в початковій школі. Х. : Видавництво «Ранок», 2008. 208 с.
103. Шестерікова Л.В. Подорож у країну Іменника. Урок-гра у 3-му класі // Початкове навчання та виховання. 2019. № 3. С.20-22.